

М.М. Косьмій

*Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Україна***СЕМІОТИЧНИЙ ХАРАКТЕР ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО МІСТА**

У статті визначається семіотичний характер просторової структури сучасного міста, з'ясовуються причини і умови її трансформації під впливом нематеріальних чинників. Місто визначається основним виразником просторової структури, що орієнтується на людину. Не зважаючи на єдність та цілісність міста, його внутрішня організація вказує на наявність достатньої кількості відносно автономних елементів і різноманітних комунікаційних зв'язків, які несуть смислове і ціннісне навантаження. Визначити характер цих символів і ступінь їх впливу на просторову структуру дозволяють нематеріальні чинники. Встановлено, що фундаментом будівництва суспільно-просторової моделі міста є взаємні відносини між приватним, груповим і громадським просторами.

Ключові слова: просторова структура, міста, семіотика, нематеріальне, «культура мешканця міста», естетика, «архітектурний код».

Постановка проблеми

Для жителів сучасного міста, міським простором є територія їх проживання та життєдіяльності, і в більшості випадків вона обмежується тільки тим набором функціональних ознак, яким користується окрема людина. Насправді просторова структура міста – це складне і багатогранне утворення. Більше того, просторова структура міста постійно трансформується і пристосовується до вимог людини, яка в ній проживає. Місто творить територію різноманітних дій і людської активності, що взаємно переплітаються. Воно є простором, на якому стикаються загальні справи з груповими й особистими справами. Його основну структуру складає тканина, в межах якої фіксовані взаємні відношення між приватним, груповим і громадським просторами. Процеси урбанізації спричинили переоцінку просторів загального користування. Значна їх частина перетворилася в загальнодоступний громадський простір, користування яким регулюється державним й місцевим правом. Інші простори підлягали формальним або неформальним суспільним групам, чи перетворювали їх у приватні або напівприватні простори.

Людина, спостерігаючи за подібною трансформацією простору міста, не тільки сама на неї впливає, а й надає їй певного сакрального, семіотичного змісту. З огляду на це, науково актуальним видається проблема пошуку семіотичного характеру просторової структури сучасного міста, виокремлення її характерних ознак та чинників, що впливають на процес її трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемою семіотики міста дослідники зацікавилися ще на межі XIX–XX ст. Відомими дослідниками цих процесів були Р. Барт, Ю. Лотман, В. Топоров, Г. Почепцов, Ч. Дженкс, К. Лінч, Г. Зіммель та інші мислителі.

У наш час, серед дослідників, у працях яких прослідковується застосування семіотичного методу до розуміння змісту і характеру просторової структури міста, слід виділити О. Безлюбченка, І. Височина, М. Габреля, О. Главацького, Д. Голоухової, О. Завального, В. Кучерявого, Ю. Лотмана, Б. Посацького, О. Соловійова, Є. Трутнева, Е. Турбіної, К. Харіса та ін. Показово, що пошук теоретичних засад і способів трансформації просторової структури міста активно досліджується, при цьому все частіше акцентується увага на нематеріальних чинниках впливу, що важливо з точки зору комплексного підходу до розкриття змісту досліджуваної нами проблеми.

Формулювання мети статті

Метою статті є визначення семіотичного характеру просторової структури сучасного міста, з'ясування причин і умов її трансформації та виокремлення нематеріальних чинників впливу на її розвиток.

Виклад основного матеріалу

У сучасних умовах, місто, як і будь-яке інше поселення, розглядається як частина свідомо створеного простору, в якому відбуваються процеси людської життєдіяльності у відповідності до вимог та умов конкретного місця і часу [5, с. 223]. Власне

місто і є основним виразником просторової структури, що орієнтується на людину. Окрім того, місто, не зважаючи на чіткі межі та функціональне спрямування, не є самодостатнім організмом, а тому пов'язане з іншими компонентами, з якими власне і формує урбанізовану систему та глобальний простір. Не зважаючи на єдність та цілісність міста, його внутрішня організація вказує на наявність достатньої кількості відносно автономних елементів і різноманітних комунікаційних зв'язків.

Вплив подібних процесів на просторову структуру міста І. Височин охарактеризував, як функціонально-композиційно-планувальну, а ключовим чинником, що на неї впливає визначив процес «внутрішньої міграції населення міста» [3, с. 96]. На нашу думку, завершеним таке формулювання буде у випадку з'ясування причин подібної «міграції» мешканців міста, яка однозначно відбувається під впливом нематеріальних чинників – ментально-етичних, релігійно-духовних, історико-культурних та естетичних. Характерно, що нематеріальні чинники впливають практично на всі вікові категорії мешканців, а отже стимулюють процес трансформації існуючої просторової структури. Підтвердженням нашої думки, можуть слугувати висновки О. Главацького, що в містах «інтенсивно переплітаються техногенні, соціальні й ментальні аспекти людської діяльності, формується особлива сфера життя людини – «міське середовище» [4, с. 61].

Власне нематеріальне, дозволяє чітко сформулювати уявлення про певні символи, які існують в просторовій структурі міста, і визначають причини внутрішньої міграції населення. Естетичний чинник є ключовим у визначенні рекреаційних зон, а в сукупності з ментальним чинником визначає комфортне середовище і регіон для проживання. Історико-культурний та релігійно-духовний – формують мережу пам'яток культури і духовності, які виступають певним «магнітом» для мешканців, формують його туристичну привабливість, впливають на бренд міста. Особливо виразно нематеріальне прослідковується у випадку, коли в місті переплітаються різноманітні культури та виразно збереглися в архітектурних об'єктах різні історичні епохи.

Пошук семіотичного характеру просторової структури сучасного міста обумовлюється міждисциплінарним характером як семіотичного методу, так і впливом на просторову структуру матеріальних і нематеріальних чинників [2].

Місто та його простір завжди були синтезом різноманітних функціональних процесів, об'єднаних тією чи іншою системою комунікацій [5, с. 224]. Ці зв'язки є виявом перш за все, матеріального, оскільки орієнтуються на існуючі системи комунікації та функціональних контактів. Натомість нематеріальне є

тим, що об'єднує місто на існуючому семантичному рівні. Історично саме наявність у населеному пункті духовного чи культурного центру надавало йому міського статусу. В цьому випадку функціональні показники нематеріального визначаються як бажання людини залишатися в складі цього простору, формувати його структуру.

Якщо матеріальна складова міста формується в процесі взаємозв'язку існуючих стаціонарних процесів та комунікаційних зв'язків, то нематеріальна – надає існуючим процесам ціннісного аспекту, і одночасно виступає одним із елементів комунікації. Якщо в матеріальному розумінні комунікації – це дороги, засоби зв'язку, інженерно-технологічні мережі та ін., то нематеріальні комунікації – це віра, а також асоціативна пов'язаність кожного мешканця міста, з цим містом, його простором, розуміння потреб розвитку міської території.

Нематеріальна комунікація формує набір символів, які в кінцевому випадку дають можливість виробити «бренд» міста, як ідеального простору. У цьому контексті вартими уваги є погляди італійського філософа У. Еко, викладені ним у книзі «Відсутня структура. Введення в семіологію». Він вказує, що «однією з областей, в яких семіологія найбільше затребувана часом і життям, є архітектура. Саме в архітектурних спорудах з найбільшою силою втілюється суперечливість семіотики як організації життєвого простору людини, культури, і цивілізаційного розвитку суспільства в цілому» [10, с. 291]. Аргументом на користь такого формулювання є те, що знаки і символи, будучи виразом нематеріального, не тільки є віддзеркаленням уже існуючих просторових об'єктів, вони шляхом їх осмислення створюють оточуючий світ.

У. Еко запропонував поняття «архітектурний код», вивівши його з «геометричного коду» [10, с. 293], що є цілком закономірним. Однак специфіка «архітектурного коду» полягає в тому, що він формує систему константних загальнозначущих значень, і систему локальних, приватних значень (так званих «лексикод») [10, с. 293]. Усі ці зміни на його думку пов'язані з настроєм і психологічною поведінкою людини [11, с. 201]. Смуток дозволяє людині маркувати міський простір, що її оточує. Усі ці зміни закріплюються в мовних знаках, в трансляції історичної пам'яті, а також в сприйнятті людиною сьогодення, а також – майбутнього і минулого [9].

У сформованих нематеріально семіотичних знаках міста кодується сприйняття і розуміння людиною навколишнього середовища. Завдяки знакам, людина надає оточуючому простору певних смислів, відбувається розрізнення власного (особистого, індивідуального) простору і його співвідношення з простором іншої людини, з

простором усіх жителів міста, а також з просторовою структурою міста чи урбанізованої системи.

Семіотичні знаки, є тими чинниками, що впливають і на процес зародження будь-якого поселення та виокремлення його функціональних процесів [6, с. 168]. Їх еволюція призводить до закономірного розмежування матеріального і нематеріального (оскільки несуть різну практичну функціональність). При цьому з часом, у вибраних об'єктах змінюється їх функціональне призначення. Інженерні споруди античності, що слугували для водопостачання – акведуки, стали у XX-XXI ст. культурним надбанням. Ця сама ситуація стосується храмів, церков, замків та палаців, які будувалися в містах у попередні століття, а у наш час належать до історико-культурних об'єктів. При цьому, якщо подібні споруди в європейських містах є функціонально активні й у XXI ст., то більшість таких пам'яток в Україні, використовуються малоефективно як ресурс для підсилення статусу міського простору.

Під впливом нематеріального формуються і комунікаційні зв'язки, які з моменту свого створення стають визначальним критерієм розвитку території та засобом розчленування життєвого простору міста. Сучасному місту досить складно динамічно змінюватися, власне через наявність комунікаційних мереж, які були спроектовані до того моменту коли місто почало розростатися. Ми є свідками цих процесів, коли наявні комунікаційні мережі перешкоджають розвитку міського простору, оскільки ділять його у відповідності до вимог людей попередніх епох. Прямим наслідком цього є те, що у зв'язку із територіальним розвитком міста, окремі його райони віддаляються, що посилює втрату зв'язку та гармонії.

Це доводить, що матеріальне має властивість втрачати свою функціональну та практичну цінність. У той самий час, нематеріальні складники, з часом тільки набувають цінності, перетворюючись в культурні, мистецькі та духовні об'єкти і осередки.

Отже, визначаючи структуру, зміст і характер просторової структури міста, ми можемо спостерігати з одного боку, різні функціональні процеси, які розвиваються в напрямку якісної і кількісної диференціації в пошуках легальних способів вирішення протиріччя між проблемою завершеності і процесів трансформації комунікаційних мереж.

Архітектор, що проектує місто, може оперувати тільки матеріальними показниками, які дозволяють визначити темпи і специфіку розвитку конкретної території. Натомість, нематеріальне не будучи визначальним, позбавляє його можливості об'єктивно визначити перспективу розвитку мереж.

Усе це призводить до того, що при будівництві міста чи його реконструкції, відбувається трансфор-

мація тільки однієї незначної частини простору, зміна якої не вплине глобально на все місто, але має враховувати потенційні можливості реконструкції й інших територій.

Таке поєднання матеріального і нематеріального, ціннісних складових і комунікаційного функціоналу призводить до розуміння міста, як окремого твору урбаністики, що з моменту свого створення набуває доктринального характеру, з властивим йому, в тому числі й теологічним змістом. Теологічний характер міста виводиться у християнській релігії з дуалізму добра і зла, ідей космічності. В часі історії змінювався не тільки просторовий порядок у місті, змінювався його сакральний характер. Різні філософії міст мають часто характер теологічний, відображають прагнення здобувати «рай на землі». Відповідно, і простір міста мав би бути в такий спосіб організований, щоб творити щасливими мешканців уже на землі.

Аналіз процесів у містах і державі, знання історичних фактів виникнення, розвитку й формування просторової структури міст і місця релігійно-ідеологічних та світоглядних чинників у цих процесах дозволяє по-новому глянути на явища в світі та містах на тлі світової історії й культури. Сьогоднішні міста орієнтуються на створення гігантського «міста-світу», мікркосмосу на землі. Місто, що творилося на базі комунізму як місто ідеальне, створене пролетаріатом і як «єдине планетарне місто». Відповідно до догматики наукового соціалізму та комунізму місто мало бути елементом великих соціально-економічних, політичних і просторових ідей і концепцій, відповідати визначеним урбаністичним і естетичним вимогам. Ліквідація класового суспільства та суспільної ієрархії в містах капіталістичних обумовила «демократизацію» міст, викликала істотні зміни у їх вигляді. У «теології» соціалістичного міста важливе значення мають символи і символічний запис реальності й майбутнього, які повинні формувати «нову людину». Орієнтири на монументалізм, театральність форм відповідно до ідеологічних зразків – лише окремі ознаки архітектури соціалізму, закладених у 20-х роках XX ст. на зразках неокласичної соціалістичної архітектури.

Ментальність спільноти і влади змінювалася протягом століть. Змінювалось відношення влади до проблем містобудування, визначення головних завдань планування та забудови міст – від ідеологічно обумовлених завдань зі створення міст-монументів, які втілювались засобами створення помпезних будівель, проспектів, майданів, до завдань з забезпечення населення житлом і граничного спрощення – аж до повної втрати естетичних якостей будинків масової забудови. У професійній свідомості склалась упевненість, що саме архітектори здатні

творити матеріально-просторове середовище життєдіяльності суспільства, спроможні змінити спосіб і якість життя, ментальність і соціальну поведінку громадян, виховати у населення позитивні риси моральності у відношенні між людьми і до міського середовища.

Єдині фактори, які слід враховувати в процесі такої трансформації, це моделі організації міського простору запропоновані О. Безлюбченком [1] та О. Соловйовою [7]: лінійна та розчленовано-лінійна структури; радіально-кільцева структура; багатоядерна або пелюсткова структура; сітчаста планувальна структура; іррегулярна планувальна структура; змішана структура.

Усі вони обумовлені історично, а їх зміна може мати негативні і навіть критичні наслідки для міста. Причиною цього є те, що подібна структура орієнтується виключно на комунікаційні зв'язки.

Те, що може запобігти подібним критичним явищам, і сприятиме укріпленню зв'язків між елементами просторової структури міста, є нематеріальне. Ще до ХХ ст. одним із найважливіших чинників заснування міських поселень була потреба і політика захисту від загарбників, близькість комунікаційних шляхів, а також використання природних багатств навколишніх територій. Прикладом може слугувати будівництво потужних фортифікаційних ліній: славнозвісна французька «лінія Мажіно», німецька «лінія Зігфріда», чеські укріплення, радянські «укріпрайони» вздовж західного кордону. В Карпатському регіоні подібні об'єкти будувалися після закінчення Другої світової війни. В наші дні вони не експлуатуються.

Транспортна політика й комунікаційні вузли визначали статус і робили поселення потужними, сприяли диференціації міст. Усі ці вимоги об'єднувалися політичним чинником, оскільки для прийняття рішення щодо локалізації суб'єкт мусив мати виразну причину для втілення ідеї саме в цьому місці. Міста, що виникали на політичній основі, нагадують «ідеальні міста», проте естетичний вигляд плану не завжди перекладався на його функціональність у просторі. Окремі стали поселеннями суспільних патологій і деградування [8, с. 204].

Можна однозначно стверджувати, що місто являє собою особливу структурну організацію фізичного і географічного простору, деформуючи природну просторову структуру, створює свою власну – зовнішню і внутрішню. Місто з моменту своєї появи руйнує складний природний ландшафт, вносячи зміни в його структуру. Володіючи власним фізичним простором, виступає самостійним об'єктом, впливає на навколишній географічний простір, залучаючи його в різноманітні взаємозв'язки. Внутрішній простір міста можна сприймати і як фізико-географічний, і як антропологічний (організований

людиною, і пристосований до потреб людини). Внутрішній простір міста в більшій мірі організовується саме на підставі нематеріальних чинників. Зовнішній простір міста проявляється в пристосованості міста до природних умов: клімату, рельєфу, місцевості, рослинності, будівельних матеріалів, які залучаються в якості матеріалу, що створюють простір міста, його будівлі і власну міську тілесність.

Зовнішні і внутрішні сторони міського простору тісно переплітаються між собою, поступово формують вигляд міста, який диктує його схожість і єдність з іншими містами і ознаки які відрізняють одне місто від іншого, надаючи тому чи іншому місту неповторний вигляд і семіотичне значення об'єктів і предметів, формуючи його бренд та естетичність.

Місто виникло і розвинулось як результат дії різноманітних чинників, зосереджувало людей різного складу й діяльності. Існування і розвиток міст обумовлені тенденцією їх різноманітності та унікальності в суспільних перетинах – професійному, маєтковому, етнічному тощо. Завдяки цьому громада поселення перетворювалась у спільноту й обумовлювала розвиток міста та унікальність його простору й архітектури. Крім того, урізноманітнення і зростання потреб мешканців призводить до ситуації, коли місто: постійно веде наступ, перетворюється й перетворює оточення; створює щораз нові засоби для задоволення зростаючих матеріальних, духовних та інших потреб спільноти.

Дослідження просторової структури міста підтверджує, що на формотворення простору міст та їх архітектури, в різні історичні періоди домінуючий вплив мали чинники нематеріального характеру. Явища і процеси, що мають нематеріальний характер, безпосередньо пов'язані з людьми: культура, інноваційні здатності, суспільна солідарність, середовище довіри, спільнота й суспільні структури – усе це відносини. Істотними є й місцеві традиції, через які розуміємо глибоко укорінені традиції місцевої громади, суспільні зв'язки, а також інші традиції мешканців, які підтримують атмосферу довіри та уможливають передачу культурних, духовних і інших вартостей наступникам. Людина протягом віків змінює місто, пристосовує його до своїх потреб, і суспільство змінюється разом з нею. Місто складає територію різноманітної діяльності й людської активності, що поєднується з простором, на якому стикаються загальні справи з груповими й індивідуальними. Фундаментом будівництва суспільно-просторової моделі міста є взаємні відносини між приватним, груповим і громадським просторами.

Висновки

Таким чином, місто, як простір для проживання пройшло тривалу еволюцію і трансформацію всіх

структур, кінцевим результатом якої стало формування окремого міського простору, як самодостатньої чітко виокремленої території, де на функціональному рівні забезпечуються процеси життєдіяльності людини. Кожен архітектурний об'єкт чи група об'єктів у межах цього простору, не зважаючи на автономність, є взаємозалежними. Прийнято вважати, що ключовим у процесі організації простору є комунікаційні зв'язки та функціональна спрямованість об'єктів. Однак, ми вважаємо, що не менш важливим є рівень культури та сприйняття простору людини, що в ньому проживає, а простір міста та його структура, формується у вирішальний спосіб під впливом нематеріальних чинників.

Література

1. Безлюбченко О.С., Завальний О.В., Черносова Т.О. *Планування і благоустрій міст: навчальний посібник*. Х.: ХНАМГ, 2013. 204 с.
2. Берестовская Д.С., Петренко А.П. *Архитектурное пространство города: семиотический подход*. Урбанистика. 2017. № 1. С. 24–34. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=22489
3. Височин І.А. *Вплив міграційних процесів на формування структури містобудівного об'єкта*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Архітектура. 2015. № 836. С. 95–104.
4. Главацький О.З. *Поняття та структура міського середовища*. Містобудування та територіальне планування. 2015. Вип. 55. С. 60–72.
5. Космій М.М. *Нематеріальні чинники в просторовій організації та розвитку міст*. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. К.: КНУБА, 2020. Вип. 56. С. 218–233.
6. Лотман Ю.М. *Семиотическое пространство*. Внутри мыслящих миров: Человек – Текст – Семисфера – История. М.: «Языки русской культуры», 1996. С. 163–175.
7. Теоретичні та методичні основи архітектурного проектування. *Основи містобудування: конспект лекцій для студ. 3 курсу денної форми навч. спец. 6.120100. «Містобудування», напрям. «Архітектура» / уклад.: О.С. Соловйова. Х.: ХНАМГ, 2008. 36 с.*
8. Турбина Е.Г. *Город в теории: опыты осмысления пространства*. М.: Новое литературное обозрение, 2011. 520 с.
9. Тыхеева Ю.Ц. *Человек в городском пространстве (Философско-антропологические основания урбаногики)*. URL: <https://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Tyheeva/>
10. Эко У. *Отсутствующая структура*. Введение в семиологию. Перев. с итал. В. Резник, А. Погоняйло. СПб.: Симпозиум, 2004. 544 с.
11. Эко У. *Роль читателя*. Исследования по семиотике текста [Перев.: С. Серебряный]. СПб.: Симпозиум, 2007. 512 с. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=545802>

References

1. Bezliubchenko, O.S., Zavalnyi, O.V., Chernonosova T.O. (2013) *Planuvannia i blahoustrii mist: navchalnyi posibnyk*. Kh.: KhNAMH. 204 s.
2. Berestovskaja, D. S., Petrenko, A. P. (2017). *Arhitekturnoe prostranstvo goroda: semioticheskij podhod*. Urbanistika. № 1. S. 24–34. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=22489
3. Vysochyn, I.A. (2015). *Vplyv mihratsiinykh protsesiv na formuvannia struktury mistobudivnoho obiekta*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. *Arkhitektura*, № 836. S. 95–104.
4. Hlavatskyi, O.Z. (2015). *Poniattia ta struktura miskoho seredovyscha*. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, Vyp. 55. S. 60–72.
5. Kosmii, M.M. (2020). *Nematerialni chynnyky v prostorovii orhanizatsii ta rozvytku mist*. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: Nauk.-tekh. zbirnyk / Vidpov. Red. V.V. Tovbych. K., KNUBA*, Vyp. 56. S. 218–233.
6. Lotman, Ju.M. (1996). *Semioticheskoe prostranstvo*. *Vnutri mysljashhih mirov: Chelovek – Tekst – Semiosfera – Istorija*. М.: «Языки русской культуры», 1996. S. 163–175.
7. *Teoretychni ta metodychni osnovy arkhitekturnoho proektuvannia*. *Osnovy mistobuduvannia: konspekt lektsii dlia stud. 3 kursu dennoi formy navch. spets. 6.120100. «Mistobuduvannia», napriam. «Arkhitektura» / uklad.: O.S. Soloviova*. Kh.: KhNAMH, 2008 36 s.
8. Turbina, E.G. (2011). *Gorod v teorii: opyty osmyslenija prostranstva*. М.: Novoe literaturnoe obozrenie. 520 s.
9. Tyheeva, Ju. C. *Chelovek v gorodskom prostranstve (Filosofsko-antropologicheskie osnovanija urbanologii)*. URL: <https://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Tyheeva/>
10. Jeko, U. (2004). *Otsutstvujushhaja struktura*. *Vvedenie v semiologiju*. Perv. s ital. V. Reznik, A. Pogonjajlo. SPb.: Symposium, 2004. 544 s.
11. Jeko, U. (2007). *Rol' chitatelja*. *Issledovanija po semiotike teksta [Perv.: S. Serebrjanyj]*. SPb.: Simpozium. 512 s. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=545802>

Рецензент: доктор архітектури, професор В.Ю. Дурманов, Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Україна

Автор: КОСЬМІЙ Михайло Михайлович
кандидат юридичних наук, декан факультету архітектури, будівництва та дизайну
Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила
E-mail – kosmiy.lud@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4823-5573>

THE SEMIOTIC NATURE OF THE SPATIAL STRUCTURE OF MODERN PROPERTY

M.M. Kosmii

King Danylo University, Ukraine

The article determines the semiotic nature of the spatial structure of the modern city, clarifies the reasons and conditions of its transformation under the influence of intangible factors. The city is determined by the main expression of the spatial structure, oriented to the person. Despite the unity and integrity of the city, its internal organization indicates the presence of a sufficient number of relatively autonomous elements and a variety of communication links that carry a semantic and value load. Based on the fact that the city and its space have always been a synthesis of various functional processes, united by one or another system of communications, the relationship between them was influenced by tangible and intangible factors. At the same time, the intangible is what unites the city at the existing semantic level. Historically, it was the presence of a spiritual or cultural center in the settlement that gave it urban status. Functional indicators of the intangible are defined as a person's desire to remain part of this space, to form its structure. It is established that if the material component of the city is formed in the process of interconnection of existing stationary processes and communication links, the intangible - gives the existing processes a value aspect, and at the same time acts as one of the elements of communication. If in the material sense communications are roads, means of communication, engineering and technological networks, etc., then intangible communications are faith, and also associative connection of each inhabitant of the city, with this city, its space, understanding of needs of development of city territory. Intangible communication forms a set of symbols, which ultimately make it possible to develop a "brand" of the city as an ideal space. The formed intangible semiotic signs of the city encode the perception and understanding of the human environment. Thanks to the signs, a person gives the surrounding space certain meanings, there is a distinction of own (personal, individual) space and its relationship with the space of another person, with the space of all city dwellers, as well as with the spatial structure of the city or urban system. It is established that the city as a living space has undergone a long evolution and transformation of all structures, the end result of which was the formation of a separate urban space as a self-sufficient clearly separated area, where the functional level of human life.

Keywords: *spatial structure, cities, semiotics, intangible, «culture of the city dweller», aesthetics, «architectural code».*